

Celem artykułu jest przedstawienie motywów używania nowych substancji psychoaktywnych wśród użytkowników w Polsce oraz ocena związków między motywami a spożywaniem różnych rodzajów NSP.

MOTYWY UŻYWANIA NOWYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH W TRZECH GRUPACH UŻYTKOWNIKÓW: REKREACYJNYCH, ZMARGINALIZOWANYCH I AKTYWNYCH W INTERNECIE

Łukasz Wieczorek, Michał Bujalski, Katarzyna Dąbrowska
Zakład Badań nad Alkoholizmem i Toksykomaniami
Instytut Psychiatrii i Neurologii

Wprowadzenie

Nowe substancje psychoaktywne (NSP), nazywane również „dopalaczami”, znacząco wpłynęły na kształt rynku narkotykowego (Bujalski i współ., 2017; Najwyższa Izba Kontroli, 2017). Ich popularność wzrosła, kiedy dostępność tradycyjnych narkotyków, takich jak kokaina czy heroina, została ograniczona (Zawilska, 2017). NSP były również popularne, ponieważ były tańsze, bardziej dostępne (można było je zamówić przez internet), a ich status prawny sytuował je na styku substancji legalnych i nielegalnych (Gittins i współ., 2018). Poznanie i zrozumienie motywów stosowania nowych substancji psychoaktywnych ma duże znaczenie, jeśli chodzi o ograniczenie rozpowszechnienia ich używania oraz negatywnych konsekwencji, które się z tym wiążą. Motywy psychologiczne mogą być kluczowe w podejmowaniu ostatecznej decyzji. Niestety, niewiele jest badań, które analizują powody używania nowych substancji psychoaktywnych (Moore i współ., 2013; Korf i współ., 2019). Z dotychczas przeprowadzonych badań międzynarodowych wynika, że głównymi motywami stosowania nowych substancji psychoaktywnych są: ciekawość, chęć odczuwania przyjemności oraz poprawa relacji społecznych. Motywy te są zbliżone do tych wyrażanych w odniesieniu do tradycyjnych narkotyków (Corazza i współ., 2014; Winstock i współ., 2016). Badania, koncentrujące się na okolicznościach używania nowych substancji psychoaktywnych, pokazują, że istotną rolę w ich stosowaniu odgrywa status

prawny, który czyni z nich substancje dopuszczone do użycia, łatwa dostępność, niska cena oraz postrzegana wysoka czystość substancji (Barratt i współ., 2013; Soussan, Kjellgren, 2016). Badania nad motywami korzystania z NSP w Polsce wykazały, że użytkownicy używają ich głównie w celu tworzenia więzi społecznych, zrelaksowania się, odprężenia i odurzenia się. Niektórzy respondenci twierdzili, że NSP pozwalają im „nadażać” za rzeczywistością, ograniczając poczucie lęku i poziom stresu. Status prawny i ocena właściwości uzależniających nie były motywami, dla których nowe substancje psychoaktywne były używane przez polskich użytkowników (Wiszejko-Wierzbicka i współ., 2016).

Metodologia badania

Badanie zostało przeprowadzone w ramach międzynarodowego projektu badawczego NPS-T (*New Psychoactive Substances: transnational project on different user groups, user characteristics, extent and patterns of use, market dynamics, and best practices in prevention*). Było realizowane w Holandii, Irlandii, Niemczech, Portugalii, na Węgrzech oraz w Polsce i zostało sfinansowane przez Komisję Europejską (DG HOME). Przedstawiona analiza dotyczy polskiej części badania NPS-T.

Badania terenowe prowadzono w czterech lokalizacjach: w Warszawie, Krakowie, Poznaniu i Trójmieście (Gdańsk, Gdynia, Sopot). Byli w nie zaangażowani doświadczeni streetworkerzy i partyworkerzy, co gwa-

rantowało zebranie rzetelnych danych. W badaniu wzięło udział 596 użytkowników nowych substancji psychoaktywnych. Wśród nich byli uczestnicy imprez,

którzy rekreacyjnie korzystają z NSP (N=172), osoby zmarginalizowane (N=86) oraz użytkownicy aktywni w internecie (N=338).

Tabela 1. Charakterystyka socjodemograficzna użytkowników NSP.

Zmienna		Uczestnicy imprez (N=172)		Zmarginalizowani (N=86)		Aktywni w internecie (N=338)		Istotność statystyczna (χ^2)
		N	%	N	%	N		
Płeć	Mężczyzna	66,7%	114	79,1%	68	87,3%	290	0,000
	Kobieta	33,3%	57	20,9%	18	12,7%	42	
Wiek	18-24 lata	56,1%	96	25,6%	22	70,1%	237	0,000
	25-34 lata	39,8%	68	29,1%	25	26,6%	90	
	35 i więcej	4,1%	7	35,4%	39	3,3%	11	
Wielkość miejscowości	Małe miasto (do 50 000 mieszkańców)	12,3%	21	14,0%	12	35,5%	116	0,000
	Średnie miasto (50 000-100 000 mieszkańców)	13,5%	23	18,6%	16	15,3%	50	
	Duże miasto (powyżej 100 000 mieszkańców)	74,3%	127	67,4%	58	49,2%	161	
Miejsce zamieszkania	Własne mieszkanie	20,3%	35	6,8%	5	16,0%	52	0,000
	Wynajęte mieszkanie lub pokój	48,8%	84	11%	8	26,2%	85	
	U rodziców/rodziny	26,2%	45	23,2%	17	56,6%	184	
	W ośrodku opieki stacjonarnej	1,7%	3	15,1%	11	0,0%	0	
	Schronisko dla bezdomnych/hostel	0,0%	0	31,5%	23	0,0%	0	
	Inne	2,9%	5	12,3%	9	1,2%	4	
Wykształcenie	Brak lub podstawowe	8,2%	14	43,4%	36	14,7%	49	0,000
	Średnie	50,9%	87	53,0%	44	60,2%	201	
	Wyższe	41%	70	3,6%	3	25,2%	84	
Sytuacja zawodowa	Uczeń/student	31,0%	53	3,6%	3	33,3%	111	0,000
	Zatrudnienie na pełny etat	36,8%	63	3,6%	3	30,9%	103	
	Zatrudnienie na niepełny etat/dorywczco	18,7%	32	8,4%	7	13,2%	44	
	Samozatrudniony	8,2%	14	1,2%	1	7,8%	26	
	Na rencie/zasiłku/zasiłku dla bezrobotnych	0,6%	1	30,1%	25	1,8%	6	
	Bezrobotny	4,7%	8	53,0%	44	11,4%	38	
	Inne	0,0%	0	0,0%	0	1,5%	5	

Zródło: Opracowanie własne.

Badanie uzyskało pozytywną rekomendację Komisji Bioetycznej, działającej przy Instytucie Psychiatrii i Neurologii w Warszawie (sygn. 11/2016). Udział w badaniu był dobrowolny. Każdy respondent musiał wyrazić zgodę na udział w nim. Było to warunkiem uczestnictwa w badaniu.

We wszystkich grupach badanych przeważali mężczyźni (tab. 1). Najwyższy odsetek kobiet był wśród uczestników imprez rekreacyjnie korzystających z NSP (33,3%), najniższy zaś wśród użytkowników aktywnych w internecie (12,7%). Średnia wieku uczestników imprez wynosiła 24,8 lat, a użytkowników zmarginalizowanych 33,2 lata. Użytkownicy aktywni w internecie stanowili najmłodszą grupę badanych, ze średnią wieku 23,4 lata. Zdecydowana większość uczestników imprez i osób zmarginalizowanych mieszkała w dużych miastach powyżej 100 tys. mieszkańców. Natomiast w grupie osób aktywnych w internecie ponad 35% użytkowników mieszkało w małych miejscowościach, nieprzekraczających 50 tys. mieszkańców.

Sytuacja mieszkaniowa respondentów różniła się w poszczególnych grupach. Blisko połowa uczestników imprez (48,8%) i jedna czwarta (26,2%) grupy aktywnych w internecie mieszkała w wynajmowanych mieszkaniach. Co czwarty (26,2%) użytkownik rekreacyjny, a także co drugi (56,6%) aktywny w internecie mieszkał z rodzicami. Natomiast 40% osób zmarginalizowanych mieszkało w domach opiekuńczo-wychowawczych lub w schroniskach dla osób bezdomnych. Ponad połowa użytkowników rekreacyjnych i zmarginalizowanych (odpowiednio 50,9% i 53%), a także dwie trzecie (60,2%) aktywnych w internecie miała wykształcenie średnie. Najwyższy odsetek respondentów z wyższym wykształceniem odnotowano wśród uczestników imprez (41%), nieco niższy wśród osób aktywnych w internecie (25,2%). Natomiast wśród osób zmarginalizowanych społecznie zanotowano najniższy poziom wykształcenia. Wśród nich mniej niż 4% badanych miało wykształcenie wyższe. W tej grupie najwięcej osób ukończyło jedynie szkołę podstawową (43,4%).

Uczestnicy imprez oraz osoby aktywne w internecie były w podobnej sytuacji zawodowej – około jedna trzecia respondentów z każdej grupy studiowała lub była zatrudniona na pełnym etacie. Z kolei wśród respondentów zmarginalizowanych ponad 80% otrzymywało wsparcie finansowe w ramach ubezpieczenia społecznego, renty

lub zasiłku dla bezrobotnych, bądź pozostawało bez pracy oraz bez żadnych świadczeń.

Wyniki badania

Motywy używania nowych substancji psychoaktywnych

Najczęściej wymienianymi motywami używania nowych substancji psychoaktywnych wśród badanych były: „Ponieważ lubię to uczucie” (61,3%), „Ponieważ daje mi to przyjemne uczucie” (58,5%) oraz traktowanie używania NSP jako dobrej zabawy (49,1%). Wszystkie te motywy wpisują się w grupę motywów związaną z poprawą samopoczucia wynikającą z używania NSP. Wśród najrzadziej wskazywanych motywów znalazły się takie motywy, jak: aby być lubianym (5,2%) oraz aby nie czuć się pominiętym (5,5%). Dla co dziesiątego (11,9%) respondenta ważne było, że NSP są trudne do wykrycia. Dwa pierwsze motywy należą do grupy związanej z konformizmem.

Jednak motywacja do używania nowych substancji psychoaktywnych przez respondentów z różnych grup, w których przeprowadzono badanie, była zróżnicowana. Dla ponad połowy badanych używających NSP w sposób rekreacyjny najważniejsza przy ich spożyciu była chęć dobrej zabawy (61,2%) oraz doświadczania przyjemnych uczuć podczas ich używania (55,6%). Ponadto NSP pomagały niektórym użytkownikom dobrze bawić się podczas imprez (55,3%), były stosowane, ponieważ użytkownicy lubili uczucie po zażyciu tych substancji (54,1%) i ponieważ dzięki NSP mogli lepiej bawić się podczas imprez (50,0%). Dla co trzeciego respondenta z grupy rekreacyjnych użytkowników motywem korzystania było to, że spotkania towarzyskie były bardziej rozrywkowe (34,9%). Motywy te pochodzą z dwóch kategorii – z grupy motywów przyczyniających się do poprawy samopoczucia oraz mających wpływ na kontakty społeczne. Najrzadziej wymienianym motywem przez uczestników imprez była niska wykrywalność NSP. Tylko niecałe 2% badanych używało nowych substancji psychoaktywnych z tego powodu. Innymi, dość rzadko wymienianymi motywami ich stosowania była mała dostępność tradycyjnych narkotyków (2,4%). Dostrzegana legalność (4,3%) i niska jakość tradycyjnych narkotyków (4,8%) oraz chęć bycia lubianym (4,7%) również nie miały znaczenia przy stosowaniu NSP.

Wspomniane motywy pochodziły z grupy motywów związanej z konformizmem oraz tych, które dodano na potrzeby badania.

Dla ponad połowy badanych z grupy osób zmarginalizowanych społecznie najważniejszymi motywami

stosowania nowych substancji psychoaktywnych były te z grup poprawy samopoczucia i radzenia sobie. Wśród nich najczęściej wskazywano na używanie dla przyjemności. Prawie dwie trzecie respondentów stwierdziło, że stosuje NSP, „bo lubi to uczucie”. Używanie nowych

Tabela 2. Motywy używania nowych substancji psychoaktywnych (odpowiedzi bardzo często, prawie zawsze, zawsze).

Grupy motywów i motywy	Uczestnicy imprez (N=172)		Zmarginalizowani (N=86)		Aktywni w internecie (N=338)		Ogółem (N=596)		Istotność statystyczna testu Chi2
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Ponieważ lubię to uczucie	92	54,1	52	63,4	213	64,5	357	61,3	0,070*
Ponieważ daje mi to przyjemne uczucie	95	55,6	48	57,8	200	60,2	343	58,5	0,594
Ponieważ jest to dobra zabawa	104	61,2	29	34,9	152	46,3	285	49,1	0,000*
Ponieważ pomaga mi to dobrze się bawić podczas imprezy	94	55,3	17	21,3	124	37,6	235	40,5	0,000*
Żeby stać się bardziej otwartym/ą na ludzi	39	22,9	15	18,5	92	27,8	146	25,1	0,168
Ponieważ sprawia to, że spotkania z ludźmi są bardziej rozrywkowe	59	34,9	11	13,9	91	27,5	161	27,8	0,003*
Ponieważ dzięki nim można się lepiej bawić podczas imprez	84	50,0	15	18,5	109	32,9	208	35,9	0,000*
Ponieważ czuję się bardziej pewny/a siebie	30	17,9	19	23,5	62	19,0	111	19,3	0,563
Żeby świętować szczególne okazje z przyjaciółmi	38	22,6	16	19,8	83	25,2	137	23,7	0,551
Żeby być lubianym/ą	8	4,7	7	8,9	30	5,2	30	5,2	0,287
Żeby lepiej czuć się w grupie	25	14,7	16	19,8	50	15,2	91	15,7	0,550
Żeby zapomnieć o moich zmartwieniach	24	14,1	35	44,3	53	16,0	112	19,3	0,000*
Żeby podnieść się na duchu, kiedy jestem w złym nastroju	23	13,4	41	51,3	60	18,1	124	21,3	0,000*
Żeby zapomnieć o swoich problemach	24	14,0	41	51,3	54	16,3	119	20,4	0,000*
Ponieważ to mi pomaga, kiedy czuję się przygnębiony lub zdenerwowany	28	16,4	35	43,8	70	21,3	133	23,0	0,000*
Żeby lepiej poznać samego siebie	21	12,4	5	6,3	112	34,0	138	23,9	0,000*
Żeby poszerzyć swoją świadomość	24	14,3	9	11,4	131	39,9	164	28,5	0,000*
Ponieważ pomaga mi to być bardziej kreatywnym/ą i oryginalnym/ą	20	12,0	9	11,4	80	24,2	109	19,0	0,001*
Żeby zrozumieć rzeczy z innej strony	22	13,3	13	16,3	97	29,3	132	22,9	0,000*
Żeby być bardziej otwartym/ą na doświadczenia	35	20,8	13	16,7	95	28,9	143	24,9	0,029*
Taki mam nawyk	16	9,7%	32	40,5	55	16,9	103	18,1	0,000*
Z nudów	19	11,3	33	39,3	73	22,1	125	21,4	0,000*
Domniemana legalność	7	4,3	15	19,0	63	19,9	85	15,2	0,000*
Niska jakość tradycyjnych narkotyków	8	4,8	27	34,6	74	23,3	109	19,5	0,000*
Cena	15	9,1	7	8,4	59	18,1	81	14,1	0,007*
Trudne do wykrycia	3	1,9	22	27,5	42	13,1	67	11,9	0,000*
Słaba dostępność innych (tradycyjnych) narkotyków	4	2,4	26	31,0	107	32,6	137	23,7	0,000*

* p<0,05

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 3. Typy NSP a motywy ich używania. Wyniki regresji logistycznej.

	Mieszanki ziołowe		Syntetyczne kannabinoidy		Stymulanty pod nazwami handlowymi		Stymulanty i empatogeny w czystej postaci		Psychodeliki		Dysocjanty	
	Exp(B)	95%CI	Exp(B)	95%CI	Exp(B)	95%CI	Exp(B)	95%CI	Exp(B)	95%CI	Exp(B)	95%CI
Mężczyźni	1,266	0,763-2,101	1,152	0,661-2,006	1,353	0,751-2,437	1,010	0,603-1,692	1,118	0,609-2,054	1,113	0,539-2,298
Wiek	0,939**	0,903-0,977	0,956*	0,915-0,999	1,008	0,969-1,049	1,054**	1,013-1,097	1,010	0,969-1,054	1,010	0,960-1,062
Wykształcenie - Podstawowe	1,729	0,844-3,54	2,521*	1,181-5,38	1,215	0,551-2,679	1,649	0,767-3,545	0,860	0,387-1,910	1,860	0,749-4,619
- Średnie	1,329	0,779-2,269	1,479	0,824-2,657	1,334	0,735-2,422	1,141	0,666-1,952	0,865	0,479-1,562	1,241	0,605-2,544
- Wyższe (ref.)												
Zmarginalizowani	4,416***	1,954-9,981	0,861	0,366-2,028	1,567	0,692-3,550	0,283**	0,125-0,644	0,729	0,305-1,738	0,533	0,190-1,496
Uczestnicy imprez	3,732***	2,199-6,337	1,707	0,983-2,965	0,418**	0,226-0,775	0,713	0,417-1,219	0,244***	0,123-0,484	0,250***	0,107-0,582
Internet (ref.)												
Motywy towarzyskie	0,808	0,613-1,064	0,799	0,601-1,063	1,094	0,826-1,449	1,030	0,767-1,382	0,628**	0,463-0,850	0,600**	0,422-0,852
M. radzenia sobie	1,020	0,799-1,301	1,016	0,785-1,315	1,133	0,873-1,469	1,276	0,982-1,657	1,154	0,885-1,506	1,311	0,968-1,777
M. rozwoju	0,869	0,680-1,110	1,247	0,973-1,599	0,919	0,703-1,200	1,229	0,948-1,592	1,903***	1,472-2,461	1,466**	1,095-1,963
M doznań	0,727*	0,565-0,936	1,318*	1,008-1,725	1,227	0,926-1,625	1,371*	1,066-1,763	1,117	0,845-1,476	1,262	0,904-1,760
M. NSP	1,346	1,001-1,812	1,537**	1,132-2,086	0,890	0,652-1,215	0,950	0,694-1,302	1,254	0,918-1,712	1,123	0,792-1,594
M. imprezowe	1,075	0,814-1,419	0,907	0,680-1,210	1,278	0,950-1,718	1,481**	1,104-1,986	1,199	0,888-1,621	1,339	0,947-1,892
Nagelkerke R2	0,172		0,126		0,084		0,158		0,240		0,171	

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Źródło: Opracowanie własne.

substancji z powodu przyjemnych uczuć z tym związanych było istotne dla 57,8% osób z grupy osób marginalizowanych. Dla nieco mniejszej grupy, ponad 51% badanych, ważne było, aby zapomnieć o zmartwie- niach i podnieść się na duchu, gdy byli w złym humorze. Wśród najmniej znaczących motywów używania były: lepsze poznanie samego siebie (6,3%), cena (8,4%) i bycie lubianym (8,9%). Motywy, którymi kierowały się oso- by aktywne w internecie, różniły się nieco od tych wymienianych przez użytkowników aktywnych na im- prezach oraz zmarginalizowanych. Najczęściej wskazywanym motywem w tej grupie było: „ponieważ lubię to uczucie” (64,5%). Nieco mniej respon- dentów korzystało z NSP, ponieważ dawało im to przyjemne uczucie (60,2%) i dla zabawy (46,3%). Motywy te mieściły się w kategorii odnoszą- cej się do poprawy samopoczucia. Najbardziej spotykanymi motywami w tej grupie respondentów były: żeby być lubianym (5,2%) oraz ponieważ są trudne do wykrycia (13,1%). Pierwszy z nich należy do grupy związanej z konformizmem.

Wpływ motywów na używanie substancji

Wyniki analizy regresji logistycz- nej wskazują, że z zestawu sześciu grup motywów pięć miało istotny statystycznie wpływ na korzystanie z nowych substancji psychoaktyw- nych. Jedynie motywy radzenia sobie w trudnych sytuacjach nie były związane ze stosowaniem żadnej z analizowanych w badaniu grup substancji. W przypadku pozosta- łych grup motywów ich rola wiąże się z rodzajem używanych NSP. Uży- wanie nowych substancji z powodów

towarzyskich zmniejszało szansę sięgnięcia po psychodeliki i dysocjanty, natomiast motywy związane z rozwojem znacznie zwiększyły szanse ich użycia – prawie dwukrotnie w przypadku psychodelików, a w przypadku dysocjantów – o połowę. Użytkownicy kierujący się motywami związanymi z osiągnięciem doznań rzadziej stosowali mieszanki ziołowe, ale częściej używali syntetycznych kannabinoidów oraz stymulantów i empatogenów w czystej postaci. Motywy związane z charakterystyką NSP (oznaczone w tabeli 3 jako M. NSP) zwiększały o ponad połowę prawdopodobieństwo stosowania syntetycznych kannabinoidów. Ostatnia grupa motywów – imprezowe – wiązały się w niemalże identycznym stopniu z używaniem stymulantów i empatogenów w czystej postaci.

Starsi użytkownicy częściej sięgali po stymulanty i empatogeny w czystej postaci, rzadziej natomiast stosowali mieszanki ziołowe i syntetyczne kannabinoidy. Osoby z wykształceniem podstawowym używały syntetycznych kannabinoidów ponad dwukrotnie częściej niż osoby z wykształceniem wyższym. Zmarginalizowani użytkownicy aż czterokrotnie częściej sięgali po mieszanki ziołowe niż użytkownicy aktywni w internecie, ale znacznie rzadziej stosowali stymulanty i empatogeny w czystej postaci. Użytkownicy rekreacyjni również znacznie częściej używali mieszanek ziołowych w porównaniu do użytkowników aktywnych w internecie, ale rzadziej stosowali stymulanty sprzedawane pod nazwami handlowymi, a także psychodeliki i dysocjanty.

Podsumowanie

Z badań Soussan i Kjellgren (2016) wynika, że jednym z najczęstszych motywów używania nowych substancji psychoaktywnych jest chęć odczuwania przyjemności. Podobne wyniki uzyskaliśmy w naszym badaniu. Natomiast w badaniach Wiszejko-Wierzbickiej i współ. (2016) to kwestie społeczne odgrywały wiodącą rolę w stosowaniu NSP.

Co ważne, z naszego badania wynika, że różne grupy respondentów prezentowały odmienne motywy. Wśród użytkowników rekreacyjnych NSP były najczęściej wykorzystywane na imprezach do lepszej zabawy. Nic w tym dziwnego, gdyż ta grupa użytkowników używa substancji rekreacyjnie w celu wzbogacenia doznań na spotkaniach towarzyskich (Hunt i współ., 2009). Dodatkowo uczestnicy imprez stosują substancje, aby

poprawić relacje społeczne (Soussan, Kjellgren, 2016). Również w naszym badaniu motywy z grupy kontaktów społecznych znalazły się na drugim miejscu pod względem istotności w tej próbie respondentów.

Wśród użytkowników zmarginalizowanych najczęstszym motywem używania nowych substancji psychoaktywnych była chęć odurzenia się. Równie wysoko znalazły się powody związane z grupą motywów związanych z radzeniem sobie z problemami za pomocą substancji. Osoby zmarginalizowane zaliczają się najczęściej do grupy osób regularnie zażywających narkotyki. Nowe substancje psychoaktywne pomagają im radzić sobie z pragnieniem użycia narkotyków, a także z różnymi problemami. W tej grupie dość nisko zostały ocenione motywy z grupy kontaktów społecznych i konformizmu, gdyż osoby te są najczęściej izolowane społecznie. Zrozumiałe jest więc, że ich celem nie jest zwiększenie własnej towarzyskości za pomocą NSP (Benschop i współ., 2020).

W grupie osób aktywnych w internecie, które często eksperymentowały z różnymi substancjami, najczęstszym motywem ich stosowania było „ponieważ lubię to uczucie”, które należało do grupy związanej z doznaniem. Może to mieć związek ze specyficznym stylem używania substancji przez część badanych należących do tej grupy, zwanych „psychonautami”. Osoby te są zainteresowane głównie obserwowaniem wpływu substancji psychoaktywnych na siebie, w tym zmian stanu świadomości i postrzegania rzeczywistości (Zawilska, 2017; Wiszejko-Wierzbicka i współ., 2016).

Motywy używania nowych substancji psychoaktywnych dodane na potrzeby badania, takie jak domniemana legalność, niska dostępność i jakość tradycyjnych narkotyków, cena, trudności z wykryciem miały niewielkie znaczenie dla użytkowników ze wszystkich grup uwzględnionych w badaniu. Najrzadziej wymienianymi motywami były: trudności z wykryciem rodzaju substancji, cena i domniemana legalność. Wyniki te są zgodne z uzyskanymi w innych badaniach prowadzonych w Polsce, w których wykazano, że dla większości użytkowników legalność czy ocena właściwości uzależniających nie mają znaczenia (Wiszejko-Wierzbicka i współ., 2016). Nasze wyniki z kolei różnią się od ustaleń Barratt i współ. (2013) i Soussan, Kjellgren (2016), gdzie domniemana legalność, cena i wysoka dostępność NSP zostały zidentyfikowane jako ważne motywy używania tych substancji.

Wyniki analizy regresji logistycznej wskazują, że wpływ motywów jest ściśle powiązany z rodzajem użytej substancji, przy czym różne motywy mogą zmniejszać lub zwiększać prawdopodobieństwo sięgania po dany rodzaj substancji, np. motywy towarzyskie zmniejszały szanse sięgnięcia po psychodeliki i dysocjanty, natomiast motywy związane z rozwojem zwiększały szanse ich użycia. Użytkownicy kierujący się motywami imprezowymi oraz motywami związanymi z osiągnięciem określonych doświadczeń po NSP stosują częściej stymulanty i empatogeny w czystej postaci, co w pewien sposób odpowiada charakterystyce tych substancji jako substancji najczęściej spotykanej na różnych imprezach klubowych. Co ciekawe, motywy związane z charakterystyką NSP zwiększały o ponad połowę prawdopodobieństwo zażywania syntetycznych kannabinoidów, ale nie wpłynęły na stosowanie innych substancji, co z kolei może wiązać się z poszukiwaniem alternatyw dla najczęściej używanych narkotyków, marihuany i innych przetworów konopi, za których posiadanie grożą sankcje karne.

Na koniec należy jeszcze raz podkreślić, że identyfikacja motywów używania nowych substancji psychoaktywnych może przyczynić się do ograniczenia ich używania. NSP mają wiele negatywnych konsekwencji, często nieoczekiwanych dla samych użytkowników. Identyfikując motywy korzystania z nowych substancji psychoaktywnych, możemy lepiej zapobiegać powstawaniu szkód poprzez uwzględnienie ich podczas konstruowania programów profilaktycznych czy oddziaływań psychologicznych.

Nasze badanie wykazało, że użytkownicy rekreacyjni i zmarginalizowani kierują się innymi motywami przy używaniu substancji. To samo dotyczy używania poszczególnych NSP. Motywy, którymi kierują się użytkownicy poszczególnych substancji, różnią się od siebie. Dlatego też programy profilaktyczne, edukacyjne i terapeutyczne powinny być odpowiednio dostosowane do grup użytkowników, a także do rodzaju stosowanych przez nich substancji.

Artykuł powstał na podstawie publikacji: Wieczorek Ł., Dąbrowska K., Bujalski M. (2022), „Motywy używania nowych substancji psychoaktywnych w trzech grupach użytkowników: rekreacyjnych, zmarginalizowanych i aktywnych w internecie [ENG: Motives for using new psychoactive substances in three groups of Polish users:

nightlife, marginalised and active on the Internet]. Psychiatria Polska 56(3): 453–470, DOI: <https://doi.org/10.12740/PP/131971>.

Bibliografia

- Barratt M.J., Cacic V., Lenton S., „Patterns of synthetic cannabinoid use in Australia”, *Drug Alcohol Rev.* 2013; 32: 141– 146. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1465-3362.2012.00519.x>.
- Benschop A., Urbán R., Kapitány-Fövény M. et al., „Why do people use new psychoactive substances? Development of a new measurement tool in six European countries”, *J Psychopharmacol.* 2020;34(6):600–611. doi:10.1177/0269881120904951.
- Bujalski M., Dąbrowska K., Wieczorek Ł., „New psychoactive substances in Poland. The analysis of policy responses and its effects”, *Alcoholism and Drug Addiction/Alkoholizm i Narkomania.* 2017;30(3):171–184. doi:10.5114/ain.2017.72311.
- Corazza O., Simonato P., Corkery J., Trincas G., Schifano F., „»Legal highs«: safe and legal »heavens«? A study on the diffusion, knowledge and risk awareness of novel psychoactive drugs among students in the UK”, *Riv Psichiatr.* 2014;49(2):89–94. doi:10.1708/1461.16147.
- Gittins R., Guirguis A., Schifano F., Maidment I., „Exploration of the Use of New Psychoactive Substances by Individuals in Treatment for Substance Misuse in the UK”, *Brain Sci.* 2018;8(4):58. Published 2018 Mar 30. doi:10.3390/brainsci8040058.
- Hunt G., Moloney M. and Evans K., „Epidemiology meets cultural studies: studying and understanding youth cultures, clubs and drugs”, *Addict Res Theory.* 2009; 17: 601–621.
- Korf D., Benschop A., Wersé B., Kamphausen G., Felvinczi K., Dąbrowska K. et al., „How and Where to Find NPS Users: a Comparison of Methods in a Cross-National Survey Among Three Groups of Current Users of New Psychoactive Substances in Europe”, *Int J Ment Health Addiction.* 2019 Jan 17
- Moore K., Dargan PI., Wood D.M., Measham F., „Do novel psychoactive substances displace established club drugs, supplement them or act as drugs of initiation? The relationship between mephedrone, ecstasy and cocaine”, *Eur Addict Res.* 2013;19(5):276–282. doi:10.1159/000346678.
- Najwyższa Izba Kontroli (2017), „NIK o przeciwdziałaniu sprzedaży dopalaczy. Komunikat Najwyższej Izby Kontroli”, dostępne na dzień: 27.08.2020., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-przeciwdzialaniu-sprzedazy-dopalaczy.html>.
- Soussan C., Kjellgren A., „The users of Novel Psychoactive Substances: Online survey about their characteristics, attitudes and motivations”, *Int J Drug Policy.* 2016; 32:77–84. doi:10.1016/j.drugpo.2016.03.007.
- Winstock A.R., Lawn W., Deluca P., Borschmann R., „Methoxetamine: An early report on the motivations for use, effect profile and prevalence of use in a UK clubbing sample”, *Drug Alcohol Rev.* 2016;35(2):212–217. doi:10.1111/dar.12259.
- Wiszejko-Wierzbicka D., Kidawa M., Jabłońska M., „Motives of new psychoactive substance use and typology of users based on survey and Internet forum analysis within the I-TREND project [Motywy zażywania i typologia użytkowników nowych substancji psychoaktywnych na podstawie badania sondażowego i analizy forów internetowych w ramach projektu I-TREND], *Alcoholism and Drug Addiction/Alkoholizm i Narkomania.* 2016; 29(2):61–74.
- Zawilska J.B., „An expanding world of novel psychoactive substances: opioids”, *Front Psychiatry.* 2017;8:110.